

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

УРОКИ УКРАЇНИ ДЛЯ СВІТУ:

виклики у сфері правозахисту

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ПІД ОБСТРИЛАМИ

Україна заявляє про свій європейський вибір ще від початку відновлення незалежності — з 1991 року. Вони були головними вимогами Помаранчевої революції та Революції Гідності. Протягом більш ніж трьох десятиліть крок за кроком ухвалювалися ключові рішення, які наближали нас до ЄС: це й угоди про економічну співпрацю та вільну торгівлю, і запровадження безвізового режиму, і поглиблення політичного діалогу.

Україна вже пройшла такі етапи вступу до ЄС:

- **28 лютого 2022 року** — Україна надіслала до ЄС заявку на членство.
- **17 червня 2022 року** — Єврокомісія рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС.
- **23 червня 2022 року** — Україна отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі.
- **14 грудня 2023 року** — Європейська Рада вирішила розпочати переговори щодо вступу України до ЄС.
- **21 червня 2024 року** — відбулося ухвалення переговорної рамки про вступ.
- **25 червня 2024 року** — відбувся початок фактичних переговорів про членство України в Європейському Союзі.
- **27 червня 2024 року** — підписано Двосторонню безпекову угоду між Україною і ЄС.
- **30 вересня 2025 року** — Україна та Європейська комісія завершують процес скринінгу за переговорними розділами.

■ Наразі Україна **продовжує впроваджувати реформи**, спрямовані на адаптацію національного законодавства до актів права ЄС (acquis ЄС).

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУРСУ: робота Офісу Омбудсмана

Офіс Омбудсмана надає важливе значення **дотриманню прав людини в євро-інтеграційних процесах**. Інституція Уповноваженого має низку форматів і механізмів участі інституції в цих процесах:

1. Долученість до ґрунтовної роботи над окремими законопроектами на шляху вступу до ЄС. Яскравий приклад – ухвалення Закону України “Про національні меншими (спільноти) України”, до розробки, вдосконалення якого був безпосередньо активно долучений Офіс Омбудсмана України.

2. Взято участь у двосторонніх (переговорних) зустрічах Україна – ЄС в межах здійснення офіційного скринінгу відповідності законодавства України до права ЄС (acquis) за кількома переговорними розділами (23 “Верховенство права та основоположні права”, “Реформа державного управління”, “Функціонування демократичних інституцій”, 24 “Юстиція, свобода та безпека”, 31 “Зовнішня політика та політика безпеки і оборони”, 19 “Соціальна політика і зайнятість”).

3. Долученість до підготовки матеріалів до двосторонніх зустрічей України та Європейської комісії.

4. Участь у напрацюванні заходів до Дорожніх карт з питань верховенства права та функціонування демократичних інституцій, а також Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України. Станом на сьогодні наша інституція разом із іншими органами працює над реалізацією заходів Дорожніх карт та завдань Плану заходів.

5. Долученість до підготовки звітів України в межах Пакета розширення ЄС 2024 та 2025 років.

6. Участь у засіданнях Діалогу з прав людини між Україною та ЄС, а також Підкомітету з питань юстиції, свободи та безпеки Комітету асоціації Україна-ЄС.

Омбудсман України Дмитро Лубінець постійно проводить зустрічі з європейськими партнерами задля зміцнення співпраці та дотримання прав людини в Україні.

ЗАХИСТ ПРАВ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ — фундамент, на якому тримається довіра до тих, хто тримає країну

Одним із ключових напрямів діяльності Офісу Омбудсмана є забезпечення дотримання прав **військовослужбовців, ветеранів, військовополонених, осіб, зниклих безвісти, та членів їхніх сімей, а також цивільних громадян, незаконно викрадених або утримуваних Росією.**

Незмінно інституція Уповноваженого бере участь у **поверненні додому** громадян України: Захисників і Захисниць, незаконно затриманих Росією цивільних.

6 266 УКРАЇНЦІВ

серед яких — **403 цивільних** були повернуті додому

ЗДІЙСНЕННЯ ДОПОМОГИ ВИЇЗДУ З ТОТ ТА ЕВАКУАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Офіс Омбудсмана України **допомагає громадянам виїхати з ТОТ та здійснити евакуацію** на підконтрольну Уряду України територію. Саме під час реалізації гуманітарних заходів з возз'єднання сімей у 2025 році вдалося допомогти виїхати 261 дорослій цивільній особі та 45 дітям.

З полону додому — кроки до возз'єднання родини

До Офісу Омбудсмана **звернувся звільнений з неволі цивільний заручник**. Він був незаконно позбавлений волі з 2018 року, а його дружина, 15-річний пасинок та теща **увесь цей час залишалися на ТОТ, очікуючи на його звільнення**.

Наш Офіс оперативно організував безпечний виїзд сім'ї на підконтрольну Україні територію та забезпечив мінімізацію ризиків. **Менш ніж через місяць родина виїхала**, а пізніше їй надали фінансову підтримку та тимчасове житло.

Напрямок включає поновлення прав різних категорій: чинних військових, ветеранів, військовозобов'язаних. Офіс Омбудсмана через наявні канали комунікації здійснює пошук зниклих безвісти українців, надає сприяння в ідентифікації зниклих безвісти осіб за фото- і відеоданими, щоб допомогти родинам отримати інформацію.

Зустрічі з родинами військовополонених і зниклих безвісти українців. За три роки діяльності **організовано понад 300 зустрічей** з рідними Захисників і Захисниць, незаконно утримуваних цивільних.

На базі **8 Представництв**, а саме: у Дніпрі, Житомирі, Закарпатті, Полтаві, Тернополі, Хмельницькому, Черкасах та Чернівцях створено **регіональні робочі групи** Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, які **очолюють Представники Уповноваженого**.

→ **Українця, щодо якого перевищили повноваження працівники ТЦК та СП під час проведення заходів із мобілізації.**

На Закарпатті працівники патрульної поліції **безпідставно зупинили та заблокували автомобіль громадянина**, заявивши, що він нібито “перебуває у розшуку ТЦК”. Це було здійснено без складання процесуальних документів, без роз’яснення прав та без повідомлення центру безоплатної правової допомоги. **Громадянин мав чинну відстрочку від мобілізації** у зв’язку з бронюванням, однак його внесли до відомостей як такого, що підлягає затриманню, що може свідчити про неправомірне або фіктивне внесення відомостей.

Після цього **особу примусово доставили** до Ужгородського ТЦК та СП, де її утримували без законних підстав. Адвоката, який прибув для надання правової допомоги, не допустили, що є порушенням прав громадянина та прав адвоката. **До Офісу Омбудсмана також надійшло звернення від адвоката щодо порушення його професійних прав.**

Лише після особистого втручання Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Закарпатській області незаконні дії були припинені, і Представник фізично забрав громадянина з ТЦК та СП.

→ **Військовослужбовця на звільнення з військової служби за станом здоров’я.**

До Офісу Омбудсмана звернувся військовослужбовець, якому у вересні 2024 року встановили III групу інвалідності, але поданий ним **рапорт на звільнення протягом кількох місяців не розглядали**. Українець звернувся до Офісу Омбудсмана. **За нашого реагування чоловіка у стислі строки звільнили з військової служби.**

→ **Ветерана та людини з інвалідністю внаслідок війни.**

До Уповноваженого звернувся ветеран війни з інвалідністю, який понад 20 років перебував у черзі на отримання житла, але **його потреба залишалася невирішеною**. **Після нашого реагування** ветерану було надано однокімнатну квартиру та знято з квартирного обліку.

Реалізація ветеранської політики: низка важливих кроків

- За підтримки Ради Європи в межах проєкту **проведено моніторинг додержання прав ветеранів** в низці областей України (Закарпатська, Львівська, Чернівецька, Хмельницька, Вінницька) і **напрацьовано рекомендації** для органів влади щодо розбудови в громадах необхідної для ветеранів інфраструктури.
- Офіс Омбудсмана активно долучається **до розробки Стратегії ветеранської політики** та наразі — до процесу опрацювання Кодексу законів про Захисників і Захисниць.

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ — основа, на якій тримається майбутнє країни

Росія системно й масово порушує права дитини — вбиває, калічить, примусово переміщує та депортує неповнолітніх. Ці злочини відбуваються ще з 2014 року!

Україна повертає своїх дітей у межах ініціативи Президента України Bring Kids Back UA.

Понад 1 880 ДІТЕЙ

вдалося повернути, з них понад 580 — у 2025 році

Було сформовано **Міжнародну коаліцію за повернення українських дітей**, яка координує спільні зусилля і співпрацю між Україною та державами-партнерами для вирішення проблеми депортації та примусового переміщення українських дітей. **Коаліція налічує 44 члени**, включаючи Раду Європи та Європейський Союз, крім того, 4 держави наразі є спостерігачами зазначеної Коаліції.

МЕРЕЖА ЦЕНТРІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Центр захисту прав
дитини **у Києві.**

Відкрито за сприяння
ЮНІСЕФ.

Центр захисту прав
дитини **у Рівному.**

Відкрито за сприяння
Уряду Республіки
Корея та Корейського
агентства міжнародного
співробітництва (KOICA).

Центр захисту прав
дитини **у Дніпрі.**

Відкрито за сприяння
Уряду Республіки
Корея та Корейського
агентства міжнародного
співробітництва (KOICA).

Центр захисту прав
дитини **у Луцьку.**

Відкрито за сприяння
ЮНІСЕФ та Уряду
Норвегії та Франції.

Центр захисту прав
дитини **у Харкові.**

Відкрито за сприяння
ЮНІСЕФ, Урядів
Франції та Норвегії.

У Києві у Центрі працює Міжвідомча команда супроводу, яка здійснює заходи щодо сприяння в поновленні / оформленні документів, проведенні медичного обстеження, наданні тимчасового житла, соціально-психологічній реабілітації дитини та членів її родини, забезпеченні права дитини на освіту та сімейне виховання.

Центр працює за моделлю “Барнахус”.

Конкретні кейси поновлення прав людини:

→ Право на захист від всіх форм насильства.

Офіс Омбудсмана провів моніторингові візити до психіатричних закладів Львівської, Тернопільської та Кіровоградської областей, **де виявлено суттєві системні порушення прав дитини. Діти скаржилися на поміщення їх до цих закладів як у вигляді покарання.**

Моніторинги засвідчили, що госпіталізації дітей, які перебували у **“Львівській обласній клінічній психіатричній лікарні”, у 92 випадках,** здійснювались без дотримання вимог законодавства, а діти не мали клінічних симптомів і проявів психічних розладів. Відтак, психіатрична допомога повинна була надаватись амбулаторно, без поміщення дітей до психіатричної лікарні.

У “Тернопільській обласній психоневрологічній лікарні” результати перевірки також підтвердили масову практику амбулаторних діагнозів при стаціонарному лікуванні. **Понад 30 випадків зафіксовано без належної згоди на госпіталізацію.**

За кожним із виявлених випадків скеровано заяву про вчинення кримінальних правопорушень, акти реагування та рекомендації до Міністерства охорони здоров'я, обласних військових адміністрацій, ініційовано проведення службових розслідувань. Для унеможливлення таких порушень у майбутньому, **Уряд ухвалив рішення про надання за фінансування НСЗУ стаціонарної психіатричної допомоги дітям лише в багатопрофільних дитячих лікарнях.**

→ Щодо захисту дітей від сексуального насильства.

За результатами моніторингового візиту до одного з Центрів соціальної підтримки дітей та сімей у Київській області отримано відомості про факти сексуального насильства щодо дітей та приховування цього відповідальними суб'єктами, зокрема органами національної поліції.

Реагуючи на порушення прав дитини, Національній поліції України було рекомендовано **провести службове розслідування.** Однак, Головне управління Національної поліції в Київській області надало відповідь про те, що виявлені Офісом Омбудсмана обставини — не підтвердилися. Згодом ми з'ясовували, що **службове розслідування проведено неналежним чином,** зокрема не надано оцінки доказам, які підтверджували порушення прав дитини. У зв'язку із цим **направлено вимогу щодо проведення повторного службового розслідування.**

За його результатами, **до дисциплінарної відповідальності притягнуто 7 поліцейських,** з яких 5 з числа керівного складу, зокрема до заступника начальника Білоцерківського РУП застосовано дисциплінарне стягнення у виді зняття з посади.

ДОСТУП ПОСТТРАЖДАЛИХ ЛЮДЕЙ до Міжнародного реєстру збитків для України

Для фіксації шкоди завданої Росії та можливого отримання компенсації створено Міжнародний Реєстр збитків для України (RD4U).

Попри відкритість Реєстру, **значна частина ВПО**, особливо люди з інвалідністю, люди похилого віку та ті, хто перебуває у складних життєвих обставинах, **не можуть самостійно подати заяву** через відсутність технічних засобів, низьку цифрову обізнаність, проблеми зі здоров'ям, похилий вік, складність збору документів або нерозуміння процедури.

Щоб усунути ці бар'єри, Офіс Омбудсмана запровадив спеціальну ініціативу підтримки ВПО категорії A1.1 ("Вимушене внутрішнє переміщення"), що передбачає інформаційно-просвітницьку діяльність, правові консультації та практичну допомогу у поданні заяв через портал "Дія". Завдяки цій ініціативі надано допомогу в поданні 1500 заяв.

ДОСТУП ГРОМАДЯН ДО УКРИТТІВ: гарантія безпеки, а не формальність

Офіс Омбудсмана системно працює над тим, щоб **кожне укриття в Україні було безпечним, доступним і придатним** для використання всіма громадянами, включно з особами з інвалідністю та маломобільними групами населення.

776 моніторингових візитів
проведено до об'єктів цивільного захисту населення
у 2025 році

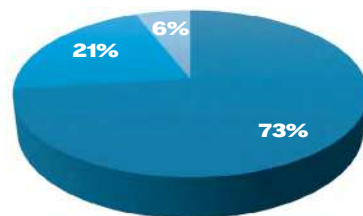
716 об'єктів
функціонують

55 об'єктів
виявилися такими,
що не діють

За результатами перевірок
надано **2 700 рекомендацій**.

- 73% — перебувають у процесі виконання;
- 21% — виконано;
- 6% — не виконано.

Основна тематика рекомендацій — забезпечення аптечками, безбар'єрного доступу, достатніх запасів води, зручних місць для сидіння та зрозумілих навігаційних показників.

Готується підсумковий звіт по моніторингу укриттів, який буде представлений широкому загалу та переданий відповідальним органам влади для впровадження рекомендацій.

МОНІТОРИНГ УМОВ ПРОЖИВАННЯ

внутрішньо переміщених осіб

у місцях тимчасового поселення

676 моніторингових візитів
проведено до місць тимчасового поселення
по всій Україні у 2025 році

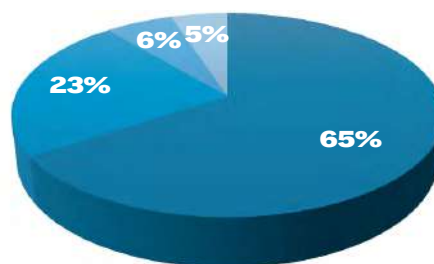
637 об'єктів
функціонують

39 об'єктів
тимчасово закриті

За результатами моніторингових візитів
надано **2032** рекомендації.

- 65% — перебувають у процесі виконання;
- 23% — виконано;
- 6% — виконано частково;
- 5% — не виконано.

Рекомендації стосуються **першочергових проблем**:

- непристосованість санвузлів і душових для маломобільних осіб;
- недостатня кількість меблів для зберігання особистих речей;
- необхідність ремонту житлових кімнат та спільних приміщень;
- відсутність протипожежної сигналізації та укриттів для використання під час повітряної тривоги.

Додатково під час візитів проводяться зустрічі й індивідуальні консультації,
■ на яких приймаються звернення.

Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини “Місцеві програми підтримки ВПО — аналіз ефективності та перспективи”

Офіс Омбудсмана за підтримки Товариства Червоного Хреста України провів **аналіз ефективності понад 1 300 місцевих цільових програм підтримки ВПО**, що реалізовувалися на рівні областей, районів та громад.

Програми охоплювали напрями: працевлаштування та перекваліфікація, підтримка релокованого бізнесу, забезпечення житлом, психологічна допомога, професійне навчання і перенавчання, підвищення соціальної згуртованості й подолання конфліктів.

За результатами **оцінено результативність програм і підготовлено 14 рекомендацій** для Кабінету Міністрів, інших державних органів. Наразі **готується спеціальна доповідь**.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА:

ключові орієнтири та виклики сьогодення

Офіс Омбудсмана в умовах дії правового режиму воєнного стану захищає **соціальні, економічні та культурні права громадян**. За результатами роботи на прямку, центральними органами виконавчої влади **враховано рекомендації** Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини **надані**:

→ у двох спеціальних доповідях, спрямованих на захист прав:

1. повнолітніх осіб, які потребують опіки та піклування. Мін'юстом було розпочато процедуру ратифікації Конвенції про міжнародний захист повнолітніх осіб, а також **затверджено Операційний план** заходів з реалізації у 2025-2027 роках Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року;

2. громадян на чисту та доступну воду. Міндовкілля розробило проєкт Операційного плану реалізації у 2025-2027 роках Водної стратегії України на період до 2050 року. Операційний план передбачає визначення зон вразливих до накопичення нітратів на виконання положень Директиви Ради ЄЕС (Європейського економічного співтовариства) від 12 грудня 1991 року щодо захисту вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел.

→ до проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на захист прав:

▪ осіб з інвалідністю та осіб, які не мають права на пенсію:

1. визначено конкретні терміни для територіальних органів Пенсійного фонду України, впродовж яких необхідно прийняти рішення про призначення державної соціальної допомоги, в умовах передачі їм функцій від органів соціального захисту населення;

2. удосконалено систему реабілітації для осіб з інвалідністю шляхом впровадження оновленої індивідуальної програми реабілітації;

3. передбачено встановлення нової причини інвалідності: позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

▪ працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування:

Удосконалено Порядок призначення одноразової грошової допомоги для цієї категорії працівників, яким завдано шкоду життю та здоров'ю, внаслідок військової агресії Росії проти України. Право на таку допомогу настає навіть у разі включення ОКІ до Реєстру об'єктів критичної інфраструктури після настання нещасного випадку. Зокрема, нам вдалося поновити права членів сімей загиблих 26 працівників одного із державних підприємств на отримання цієї допомоги.

■ **споживачів житлово-комунальних послуг:**

Забезпечено право громадян, які використовують електроенергію для опалення житла, на пільговий тариф до 30 квітня 2026 року.

■ **громадян на доступ до культурних цінностей та збереження культурної спадщини:**

Затверджено Стратегію розвитку культури в Україні на період до 2030 року.

У 2025 році поновлено права понад **2600** громадян, серед яких є особи з інвалідністю, особи похилого віку, особи, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи, повнолітні особи з числа дітей сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, сімей загиблих працівників та інших.

Було поновлено право:

- мешканців однієї з вулиць с. Лука-Мелешківська, Вінницької області **на доступ до якісної питної води** у громадських криницях та артезіанських свердловинах шляхом проведення їх дезінфекції;
- жителів одного з сіл Коростенського району Житомирської області **на безпечне атмосферне повітря**. Рішенням Житомирського окружного адміністративного суду суб'єкту господарювання тимчасово заборонено експлуатацію установки для спалювання продуктів тваринництва;
- членів сімей загиблих **26 працівників державного підприємства на отримання одноразової допомоги** за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України;
- пенсіонерки **на повернення коштів переплати** за послуги постачання природного газу у сумі понад 15 тисяч гривень, які газопостачальна компанія не повертала заявниці понад 3 роки;
- **60 мешканців** багатоквартирного будинку в м. Запоріжжя на отримання послуг з постачання природного газу, яке було відключено всьому будинку через неукладання договору одним із його мешканців.

У червні цього року до Секретаріату **Європейської соціальної хартії** подано Альтернативну доповідь до п'ятнадцятої Національної доповіді Уряду України щодо реалізації положень **Європейської соціальної хартії (преглянутої)** за Групою 1 – трудові права.

Цей документ підготовлений Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини на основі даних парламентського контролю за дотриманням трудових прав громадян, а також інформації, отриманої від сторін соціального діалогу – профспілок, об'єднань роботодавців, державних органів, підприємств різних форм власності. Такий комплексний підхід дозволив забезпечити об'єктивність оцінки ситуації у цій сфері”, – зазначає **Представник Уповноваженого з соціальних та економічних прав Олена Колобродова**.

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ:

кроки України

В Україні реалізовано низку ініціатив, спрямованих на захист прав національних менших (спільнот) України:

→ **Пілотний проєкт “Документування осіб з числа ромської національної меншини та напрацювання юридичних механізмів спрощення цієї процедури” на 2023-2024 роки у місті Мукачеві Закарпатської області.**

За його результатами:

- 159 осіб отримали паспорти, 83 — свідоцтва про народження, 68 — повноцінну правничу допомогу;
- оновили “Дорожню карту” з оформлення документів для людей, які раніше їх не мали, з урахуванням змін у чинному законодавстві України;
- було підготовлено 12 рекомендацій органам державної влади та місцевого самоврядування за результатами аналізу проблемних кейсів.

→ **Проєкт “Соціальний атлас ромських громад Закарпаття” у партнерстві з Радою Європи.**

Він спрямований на забезпечення прав ромської спільноти та повного доступу до соціальних послуг і благ.

Було проведено масштабне опитування щодо потреб ромських громад у кількох населених пунктах Закарпаття, а також проведено 5 просвітницьких заходів задля підвищення обізнаності ромського населення щодо їхніх прав.

Організовано 6 нарад з органами місцевого самоврядування.

→ **Встановлено День міжнаціональної злагоди і культурного розмаїття — 21 травня.**

Започаткування свята — результат взаємодії Офісу Омбудсмана з громадським сектором, експертним середовищем, представниками національних меншин (спільнот) та міжнародними партнерами. Його відзначать згідно з указом Президента України.

КОНТРОЛЬ І ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ Й НАУКОВОЇ ЦІННОСТІ ОСТАНКІВ У КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ: результати роботи Комісії

Офіс Омбудсмана взяв участь у роботі **Комісії з перевірки історичної та наукової цінності останків** святих Преподобних Печерських у Ближніх і Дальніх печерах Національного заповідника “Києво-Печерська лавра”. У 2025 році відбулося **20 візитів** до цієї святині, було завершено огляд 63 об’єктів Ближніх печер та розпочато дослідження Дальніх печер, де заплановано обстежити 34 об’єкти.

Ця робота проводиться задля **забезпечення прозорості процесів** та правомірності процедур, пов’язаних із дослідженням і збереженням об’єктів релігійної спадщини.

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО — МЕТОД ВІЙНИ РФ ТА ІНСТРУМЕНТ ГЕНОЦИДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ! Виплати невідкладних проміжних репарацій

Представник Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів Олександр Осіпов входив до складу **Пілотного проєкту із надання невідкладних проміжних репарацій особам, який реалізувався Глобальним Фондом тих, хто пережили насильство**.

За час реалізації проєкту **отримано 1208 звернень від осіб, які ймовірно постраждали від СНПК** та погоджено виплату невідкладних проміжних репарацій майже 1 тисячі постраждалих осіб, серед яких 655 чоловіків, 302 жінки та 21 дитина.

Найбільшу кількість звернень осіб, які виявили бажання отримати невідкладні проміжні репарації, з-поміж державних органів, **було передано Офісом Омбудсмана**.

Вперше проведено гендерний аудит Офісу Омбудсмана за підтримки ООН Жінки в Україні. Це **комплексна оцінка та аналіз діяльності** інституції щодо врахування гендерного підходу у різних сферах її діяльності.

Конкретні кейси поновлення прав людини:

→ **Захист прав дітей із ромської спільноти на Закарпатті.**

На Закарпатті **виявили небезпечні для життя та здоров'я дітей умови**. За ініціативою Представника Уповноваженого їх негайно вилучили та доправили до медзакладів.

Було встановлено й інші порушення: сторонні особи скористалися вразливістю багатодітної родини й оформили на себе батьківство новонародженої дитини з метою виїзду за кордон під час воєнного стану, **що має ознаки торгівлі дитиною**. Виявлено можливі факти фіктивного батьківства та підробки документів.

Правоохоронні органи розпочали досудове розслідування, прокуратура вистежувала матеріали для перевірки законності ухвалених рішень.

За сприяння Офісу Омбудсмана **діти отримали необхідні документи**, а органи опіки забезпечили їхнє подальше безпечне влаштування.

→ **Поновлено право жінки на захист від домашнього насильства.**

До Офісу Омбудсмана звернулась жінка, яка систематично зазнавала знущань від колишнього чоловіка, який не тільки ображав її, а й погрожував фізичною розправою. Заявниця **неодноразово зверталася до правоохоронних органів**, однак домашнє насильство продовжувалося.

Лише завдяки реагуванню Уповноваженого відомості за зверненням заявниці внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення.

→ **Поновлено права людей, які постраждали від торгівлі людьми.**

Під час моніторингу медіа виявлено матеріал про викриття трьох осіб, які **втягнули 31 людину в трудову експлуатацію**, скориставшись їхнім уразливим станом.

За результатами звернення Уповноваженого до місцевої державної адміністрації за місцем перебування цих людей, Національна соціальна сервісна служба України **встановила статус осіб, які постраждали від торгівлі людьми, восьми потерпілим**.

Отримання цього статусу надало їм доступ до комплексу безоплатних медичних, психологічних, соціальних та правничих послуг, а також гарантувало отримання одноразової грошової допомоги.

“Офіс Омбудсмана приділяє значну увагу моніторингу дотримання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів. Ці питання перебувають у фокусі уваги, адже є важливими на шляху вступу України до Європейського Союзу”, — зазначає **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець**.

РОБОТА РОБОЧОЇ ГРУПИ З ЛЮДСЬКОГО ВИМІРУ

Пункт 4 Формули миру передбачає повернення незаконно переміщених і депортованих Росією українських дітей, цивільних осіб та військовополонених. Співголовами цього напряму виступають **Україна, Канада та Норвегія**.

Мета роботи полягає у напрацюванні механізмів звільнення українців із російського полону, повернення незаконно переміщених і депортованих дітей, а також забезпеченні реінтеграції та підтримки всіх повернених осіб.

До процесу залучені міжнародні партнери, серед яких ЮНІСЕФ, МКЧХ, ОБСЄ, ООН, УВКБ ООН, Рада Європи та представники іноземних дипломатичних установ.

Робочу групу офіційно запущено 26 лютого 2024 року. Упродовж 2024–2025 років відбулося загалом десять засідань.

Ключові результати роботи:

- Офісом Омбудсмана представлено **9 ідей для проєктів щодо повернення українських дітей** та запропоновано членам Робочої групи з людського виміру долучитися до них.
- Презентовано **4-й звіт у межах Московського механізму** про українських цивільних осіб, свавільно затриманих Росією.
- Проінформовано про нові підходи до повернення військовополонених у співпраці з Туреччиною та можливість відвідування табору для російських військовополонених представниками країн-учасниць робочої групи.
- Уповноваженим Дмитром Лубінцем запропоновано **переглянути Женевські конвенції** для кращого захисту цивільного населення.
- Повідомлено, що на Монреальській конференції Міністерству юстиції України доручено створення бази даних для певних категорій осіб, і цей процес вже отримав підтримку з боку ОБСЄ, Естонії та ЮНІСЕФ.
- Представлено оновлення щодо **Реєстру депортованих дітей**: створення комісій з розшуку дітей, прийняття постанов, що регулюють процес верифікації і пошуку дітей.
- Наголошено на важливості адвокаційних кампаній, координації гуманітарних ініціатив і **створення спеціального трибуналу** для притягнення винних.
- **Вперше за майже 70 років МКЧХ додав новий коментар** щодо захисту дітей в умовах війни до Женевської конвенції IV.

ВЗАЄМОДІЯ З НАЦІОНАЛЬНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

За ініціативи Омбудсмана України Дмитра Лубінця інституція Уповноваженого ВР України з прав людини набула членства в:

- Європейській мережі органів з питань рівності (**EQUINET**);

- Уповноважений вступив на посаду члена Ради директорів Міжнародного інституту омбудсмана (**IOI**), членом якого є інституція Омбудсмана;

- триває робота над тим, щоб Україна набула статусу спостерігача в Агенстві ЄС з основоположних прав (**FRA**);

- Уповноважений став членом Правління Європейської мережі національних інституцій з прав людини (**ENNHRI**) та альтернативним членом Правління Глобального альянсу національних інституцій з прав людини (**GANHRI**). Окрім цього, у серпні 2025 року інституція Уповноваженого розпочала підготовку до проходження повторної акредитації у Глобальному альянсі національних інституцій з прав людини (GANHRI) з метою підтвердження статусу "А". У жовтні 2025 року було підготовлено та направлено необхідну документацію для розгляду під час 47-ї сесії Підкомітету з акредитації GANHRI.

Міжнародна адвокація задля захисту прав людини

Офіс Омбудсмана **регулярно готує та подає звіти, коментарі й доповіді міжнародним структурам**, таким як УВКПЛ ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Моніторингова місія ООН з прав людини. Ці документи висвітлюють грубі порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, вчинені Росією, зокрема на тимчасово окупованих територіях.

“Офіс Омбудсмана активно працює на міжнародній арені, інформуючи світ про порушення прав людини Росією. Про військові злочини, такі як депортацію українських дітей, незаконне викрадення цивільних, катування військовополонених, позасудові страти. Ми фіксуємо це та передаємо міжнародним інституціям – від ООН до Ради Європи та Міжнародного кримінального суду. Завдяки цій системній роботі український голос чути. Наші матеріали стають частиною міжнародних звітів і офіційних розслідувань. На основі наданих нами даних ухвалюються резолюції, посилюється міжнародний тиск на державу-агресора. Порушення, які Росія намагається приховати, стають публічними – і це позбавляє її можливості уникнути відповідальності”, – зазначає **Омбудсман України Дмитро Лубінець**.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ: системний захист прав людей у місцях несповоди

Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини **виконує функції національного превентивного механізму (НПМ)**, здійснюючи регулярний моніторинг місць несповоди.

За 2025 рік:

- **541** відвідування місць несповоди;
- **9** регіональних “кластерних” відвідувань у 9 областях спільно з громадськістю;
- **48** подань внесено до міністерств, органів місцевого самоврядування, правоохоронних і судових органів про усунення виявлених порушень.

Виклики у сфері правозахисту

Автоматизована система НПМ — це система, містить публічну частину з мапою місць несповоди, навчальну платформу та внутрішню частину для працівників Офісу Омбудсмена й залучених до відвідувань НПМ представників громадських організацій.

Її впровадження надасть можливість **підвищити ефективність та прозорість діяльності НПМ**. Розроблена та тестується за підтримки Ради Європи.

→ Приховали смертельний випадок: за втручання Офісу Омбудсмена провели спеціальне розслідування.

У межах реалізації національного превентивного механізму у Первомайській виправній колонії №117 **виявили прихований смертельний нещасний випадок із засудженим на виробництві**.

Роботодавець не повідомив Державну службу з питань праці та Пенсійний фонд України упродовж доби, як це вимагає закон.

Офіс Омбудсмена відразу відреагував — після втручання Державна служба України з питань праці провела спеціальне розслідування.

Подію було визнаною пов’язаною із виробництвом, **відкрите кримінальне провадження** щодо можливого порушення вимог законодавства щодо охорони праці.

→ **Тривале тримання неповнолітніх в умовах, подібних до одиночного ув'язнення, — недопустиме!**

У 2024–2025 роках групи НПМ зафіксували **неприпустиму практику тримання неповнолітніх ув'язнених у камерних приміщеннях по одному строком до шести місяців**. Такі випадки встановлено, зокрема, у державних установах “Івано-Франківська установа виконання покарань (№12)” та “Вінницька установа виконання покарань (№1)”.

Відповідно до міжнародних стандартів, **одиночне ув'язнення тривалістю понад 15 діб є формою жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження**. Під час конфіденційних спілкувань неповнолітні повідомляли про багатомісячну ізоляцію без можливості контакту з іншими особами, що створює високі ризики завдання непоправної шкоди їхньому розвитку.

З метою захисту прав неповнолітніх і недопущення практики, що має ознаки жорстокого поводження, Уповноважений Дмитро Лубінець скерував до Міністерства юстиції України відповідну інформацію для невідкладного припинення таких дій і **приведення умов тримання неповнолітніх у відповідність до вимог міжнародних і національних стандартів**.

→ **Встановлено факт умисного нанесення тілесних ушкоджень ув'язненому.**

Працівники Офісу Омбудсмана, проаналізувавши матеріали службових розслідувань **щодо смерті ув'язненого в Київському слідчому ізоляторі**, встановили, що співробітники установи, ймовірно, знали про те, що інші особи завдали йому тілесних ушкоджень у прогулянковому дворіку. Однак **вони не повідомили про це слідчим органам** чи іншим уповноваженим особам до моменту, коли ув'язнений помер.

Поліція, яка прибула на місце події, не внесла інформацію до ЄРДР про можливий злочин щодо ув'язненого, хоча було очевидно, що його пояснення про “травми на брусах” не можуть бути правдивими — адже таких брусів у дворі взагалі не було. **Через те що дії правоохоронців мають ознаки приховування злочину**, розслідування цього факту передано до Державного бюро розслідувань у Києві.

Під час перевезення ув'язнених і засуджених у спеціальних вагонах були зафіксовані серйозні порушення з боку працівників Нацгвардії та установ виконання покарань. У 2024 році під час таких перевезень **сталось 4 смерті та 11 випадків, коли людям довелося викликати швидку допомогу**.

Перевірка показала, що частина смертей і різке погіршення стану здоров'я могли **бути пов'язані з отруєнням наркотичними чи іншими забороненими речовинами**. Це стало можливим через те, що працівники Нацгвардії порушили правила, які мали гарантувати безпеку людей під час конвоювання.

Через ці факти, за ініціативою Представника Уповноваженого, **прокуратура внесла відомості до ЄРДР за кількома статтями** Кримінального кодексу, зокрема щодо службової недбалості, незаконного обігу наркотиків та недбалого ставлення працівників пенітенціарної служби.

ПІДВИЩЕННЯ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ:

ключові кроки Офісу Омбудсмана

Офіс Омбудсмана **сприяє розвитку національної системи захисту інформаційних прав громадян**, орієнтуючись на найкращі європейські практики.

На міжнародній конференції “Баланс доступу до інформації та національної безпеки – уроки України під час збройних конфліктів” **прийнято Київську декларацію про баланс доступу до інформації та національної безпеки під час збройних конфліктів**, яка поєднує міжнародні та українські практики доступу до офіційної інформації під час збройних конфліктів і спрямована на вдосконалення світових стандартів у цій сфері. До декларації приєдналися Інформаційні комісари Шотландії, Хорватії, а також національні громадські організації та державні органи.

Кращі практики дотримання інформаційних прав громадян під час війни:

→ Журналістські розслідування проти тиші чиновників: Офіс Омбудсмана поновив право на доступ до інформації.

У першому випадку громадянка та окремо головний редактор Агенції журналістських розслідувань “Четверта влада” подали запити до Рівненської медичної академії про нарахування та виплати керівному складу, чисельність працівників і пов’язані дані за 2024 рік. Заклад продовжив строк розгляду, мотивуючи значним обсягом інформації, однак не надав її у встановлений законом термін.

У другому випадку директор онлайн-видання “КиївВлада” звернувся до Білогородської сільської ради щодо інформації про реконструкцію будівлі закладу дошкільної освіти. Тема мала суспільний інтерес через численні тендери в Prozorro, їхні суми та коригування. Розпорядник також не надав відповідь належним чином.

Після втручання Офісу Омбудсмана в обох ситуаціях розпорядники повторно розглянули запити та надали запитувачам повну інформацію.

→ Неправомірне розголошення персональних даних.

До Офісу Омбудсмана надійшла низка звернень щодо неправомірного використання та розголошення персональних даних громадян: паспортних даних, ІПН та копій офіційних документів. Оскільки **всі випадки містили ознаки кримінальних правопорушень**, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини направив відповідні матеріали до Національної поліції України. За результатами реагування у кожному випадку правоохоронним органом **були внесені відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато кримінальні провадження за ст. 182 Кримінального кодексу України щодо незаконного поширення чи використання конфіденційної інформації**.

→ Водоканалами Чернігова, Херсона, Ніжина оприлюднені персональні дані 24 000 осіб.

На офіційних вебсайтах декількох водопостачальних підприємств України **була оприлюднена інформація про заборгованість за житлово-комунальні послуги**, що містила персональні дані боржників. За результатами вжитих заходів **оприлюднені персональні дані було видалено та поновлено права більше 24 тисяч осіб**.

РОЛЬ ОФІСУ ОМБУДСМАНА У ФОРМУВАННІ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ для Європейського суду з прав людини

Офіс Омбудсмана України здійснює **постійну комунікацію та експертну підтримку** в межах **міждержавних справ України проти Росії**. Зокрема у питаннях **порушення РФ вимог міжнародного гуманітарного права** щодо українських військовополонених, цивільних громадян, а також дітей.

Знаковим стало винесення Великою Палатою ЄСПЛ **рішення у міждержавній справі “Україна та Нідерланди проти Росії”**, яким задоволено майже всі скарги України, подані проти РФ.

ЄСПЛ констатував, що події в Україні є безпрецедентними в історії Ради Європи. **Характер і масштаби насильства**, а також зловісні заяви щодо державності України, її незалежності та самого права на існування становлять загрозу мирному співіснуванню, яке існує в Європі. **Ці дії спрямовані на підриг самої основи демократії**, на якій заснована Рада Європи та її держави-члени, шляхом знищення особистих свобод, придушення політичних свобод та відвертого ігнорування верховенства права.

Окремий акцент ЄСПЛ зробив на проблемі викрадення та незаконного переміщення українських дітей. У своїх висновках Суд послався на докази, що **підтверджують системність цих порушень**. Зокрема, ЄСПЛ врахував дані, представлені Уповноваженим у спеціальній доповіді “НЕРОЗКВІТЛІ. Порушення прав українських дітей на тимчасово окупованих територіях України та у Росії: депортація, мілітаризація, індоктринація”.

Також **Суд узяв до уваги публічні коментарі та заяви Омбудсмана України Дмитра Лубінця**, зроблені в медіа й на міжнародних платформах.

Посилання ЄСПЛ на напрацювання Офісу Омбудсмана підкреслює значення мандату Уповноваженого, а також **роль інституції як незалежного національного правозахисного механізму** у фіксації порушень та інформуванні міжнародних органів.

Конкретні кейси поновлення прав людини:

→ **За реагування Офісу Омбудсмана суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності.**

Офіс Омбудсмана виявив **порушення суддями** одного з місцевих загальних судів Полтавської області **права потерпілого та його законного представника на участь у розгляді справи** про адміністративне правопорушення та вручення копії постанови суду, що позбавило законного представника малолітнього потерпілого можливості її апеляційного оскарження.

Реагуючи на виявлені порушення, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини направив дисциплінарні скарги щодо вказаних суддів.

Рішенням Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя **суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності** та застосовано дисциплінарне стягнення у виді догани.

ДО ОФІСУ ОМБУДСМАНА СУТТЕВО ЗБІЛЬШИЛАСЯ КІЛЬКІСТЬ ЗВЕРНЕНЬ

Понад **138 000** звернень
за 11 місяців 2025 року

42 485

2022 рік

95 796

2023 рік

123 221

2024 рік

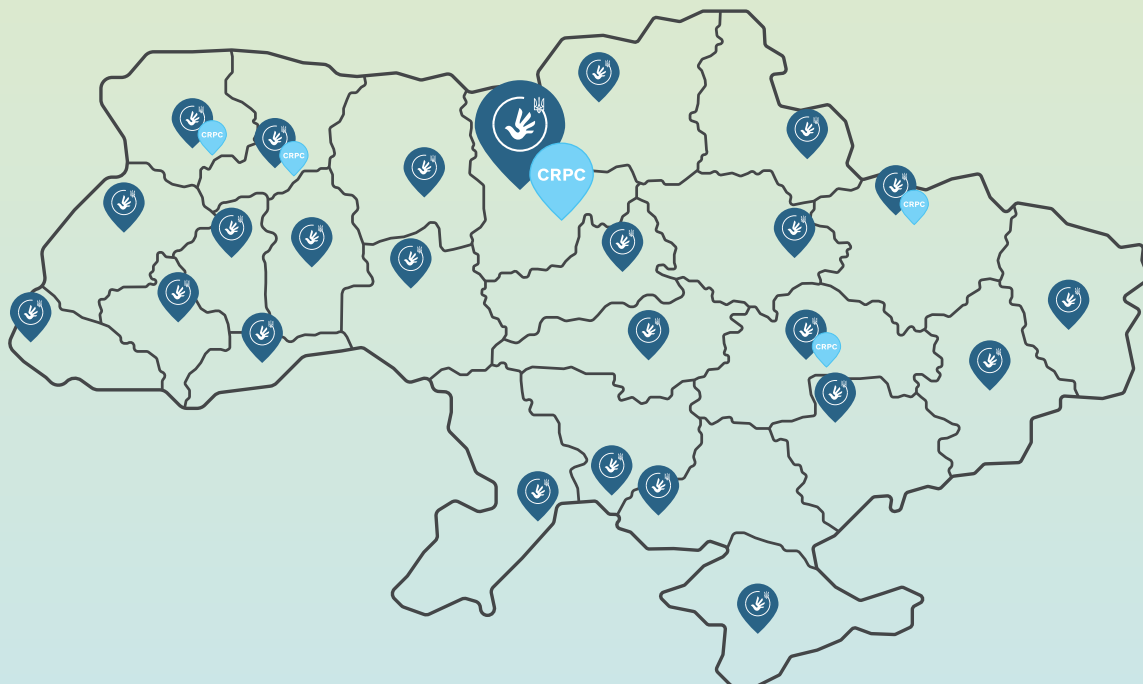
138 000

2025 рік
(за 11 місяців)

РОЗШИРЕННЯ РОБОТИ В РЕГІОНАХ

Офіс Омбудсмана розширює роботу в регіонах. У кожній області працює **Представник Уповноваженого** (у тих, що тимчасово окуповані – Представники працюють в інших містах, як приклад Представник Уповноваженого з прав жителів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя працює у Києві, а Представник Уповноваженого у Донецькій та Луганській областях у Дніпрі).

В областях відкриваються **Центри захисту прав людини**. Наразі такі простори відкриті у Сумах, Полтаві, Івано-Франківську, Чернівцях, Запоріжжі, Житомирі, Чернігові, Закарпатті, а у Києві, Рівному, Луцьку, Харкові та Дніпрі функціонує **Центр захисту прав дитини**.

Виклики у сфері правозахисту

Надалі у планах Офісу – відкривати інші **Центри захисту прав людини та дитини**. Аби кожен громадянин, незалежно від можливостей, зміг звернутися щодо порушення його прав!

ОБЛИЧЧЯ ВІЙНИ:

російські злочини, що не мають виправдань

Російські злочини в Україні — це не просто окремі епізоди насильства, а цілеспрямована політика терору, що торкається кожного міста й кожної родини. Щоденні удари по цивільній інфраструктурі, викрадення людей на тимчасово окупованих територіях, депортація українських дітей, катування полонених — усе це складається в моторошну картину війни, у якій Росія свідомо стирає межу між фронтом і мирним життям.

Усе це триває ще з 2014 року: майже 12 років Росія порушує права людини, норми міжнародного гуманітарного права та Женевські конвенції.

→ **Обстріли цивільної інфраструктури — це порушення норм міжнародного гуманітарного права, яке не має виправдання.**

Обстрілюючи житловий фонд, школи, лікарні, релігійні об'єкти Росія порушує Женевські конвенції, додаткові протоколи до них. **Через російські атаки на мирні міста гинуть люди: 14 383 українців загинули з початку повномасштабного вторгнення, 37 541 отримали поранення** (за даними Моніторингової місії ООН з прав людини). Ці цифри можуть бути значно більшими!

19 листопада 2025 року Росія атакувала Україну, зокрема Тернопільську область. У Тернополі зазнали руйнувань кілька будинків. Рятувальники 4 дні розбирали завали та шукали людей, які опинилися під ними. **Внаслідок цього російського злочину загинули 36 людей. Шестеро з них — діти.**

→ **Окупація Запорізької АЕС — це ядерна загроза для всієї Європи.**

Ця найбільша електростанція в Європі, розташована поблизу міста Енергодар. У разі летальних наслідків у зоні ураження можуть опинитися не тільки українські землі.

Зона радіаційного забруднення може поширитися на Румунію, Болгарію, країни Центральної Європи та північну частину Близького Сходу, зокрема майже на всю територію Туреччини. І наслідки ймовірної аварії в центрі Європи відчує не одне покоління людства.

Основні порушення, які здійснює Росія, окупувавши Запорізьку АЕС: мілітаризація об'єкта та розміщення на станції озброєння, порушення ядерної та радіаційної безпеки шляхом не забезпечення експлуатації згідно з нормами, перешкоджання роботі міжнародних інспекторів. **Такими діями Росія порушує Женевські конвенції, додаткові протоколи до них та міжнародне гуманітарне право.**

→ **Систематичне порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях.**

Окупаційні адміністрації створюють власні правила, **де не існує ані гарантій безпеки, ані захисту.** Людей незаконно затримують, утримують у підвалах та “фільтраційних” пунктах, катують. Сотні родин залишаються роз'єднаними через насильницькі зникнення, викрадення та депортації.

Системно обмежуються свобода слова, свобода віросповідання, а будь-який прояв проукраїнської позиції карається переслідуваннями. Окремі порушення — це примусова паспортизація та мобілізація на ТОТ.

Це все є порушення Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, міжнародного гуманітарного права та прав людини!

moscowconvention.com

**Женевська
Московська Конвенція**
про поводження з військовополоненими

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

